

WEU in Mostar (Task Force Mostar)

Duur: 23 juli 1994 - 31 oktober 1996

Aantal militairen: 60

Onderscheidingen: geen

Dodelijke slachtoffers: geen

Achtergronden

De federatieve volksrepubliek Joegoslavië bestond sinds haar oprichting in 1945 uit zes deelrepublieken: Slovenië, Kroatië, Bosnië-Herzegovina, Servië, Montenegro en Macedonië. In Servië lagen verder nog twee autonome provincies: Vojvodina en Kosovo. Joegoslavië was een lappendeken van bevolkingsgroepen met elk hun eigen religie, cultuur en visie op het verleden. President Josip Broz Tito wist de federatie 35 jaar lang, tot zijn dood op 4 mei 1980, bijeen te houden. Die eenheid moest Tito echter gaandeweg met politieke en economische concessies aan de deelrepublieken en provincies afkopen. De emancipatie van de republieken en provincies werd met name bekrachtigd in de grondwet van 1974.

De economische neergang en de opkomst van het Servische nationalisme zorgden in de loop van de jaren tachtig voor een fataal mengsel, dat het einde van de federatie zou inluiden. De Serviërs wensten – als sterkste natie – het behoud van een krachtige Joegoslavische eenheidsstaat als garantie voor het behoud van hun politieke macht en culturele identiteit. De economische en politieke emancipatie van de andere republieken en de Albanese meerderheid in Kosovo kon hen vanzelfsprekend weinig bekoren. De Serviërs vreesden bovendien voor de rechten van hun volksgenoten in de andere deelrepublieken. De Servische president Slobodan Milosevic zag het Servische nationalisme als een handig vehikel voor zijn persoonlijke aspiraties. Hij stookte het nationalistische vuurtje op door een Groot-Servië te bepleiten en zich als de beschermer van alle Serviërs in Joegoslavië op te werpen. Dat leidde onvermijdelijk tot een botsing met Slovenië en Kroatië, die juist naar meer onafhankelijkheid streefden. De beide deelrepublieken zagen de keiharde manier waarop het door Servië gedomineerde Joegoslavische federale leger (JNA) eind jaren tachtig afrekende met het Albanese verzet in Kosovo als een verontrustend voorteken. Op 25 juni 1991 riepen Slovenië en Kroatië hun onafhankelijkheid uit. Het JNA intervenieerde vrijwel onmiddellijk. Om Slovenië werd weinig gevochten, vooral omdat er door de tamelijk homogene bevolkingssamenstelling nauwelijks problemen met grote minderheidsgroepen waren. De kortstondige oorlog eindigde na bemiddeling van de EG op 7 juli in een staakt-het-vuren, het akkoord van Brioni.

De situatie in Kroatië was vanwege de grote Servische minderheid veel complexer. De Kroatische Serviërs zagen in de verkiezingsoverwinning van de Kroatische natio-

nalist Franjo Tudjman in mei 1990 een anti-Servisch complot. De regio Knin (Krajina), waar veel Serviërs woonden, verklaarde zich in september 1990 onafhankelijk. Een poging van de inmiddels tot president benoemde Tudjman om het rebelse Servische staatje van de kaart te vegen, werd verhinderd door het JNA, in die regio onder bevel van de Servische generaal en ultra-nationalist Ratko Mladic. Het JNA voorzag de Servische militie in Knin zelfs van wapens. Het onervaren Kroatische leger verloor grote gebieden (Krajina, Oost- en West-Slavonië) aan de Serviërs. Op 2 januari 1992 werd een wapenstilstand van kracht. Twee weken later, op 15 januari 1992, erkende de EG Slovenië en Kroatië als onafhankelijke staten.

Milosevic en het JNA zetten ondertussen ook de Serviërs in de deelrepubliek Bosnië tegen de andere bevolkingsgroepen op, en met succes. De Bosnische Serviërs riepen op 5 januari 1992 een eigen republiek uit. Deze bestond uit zes verspreid van elkaar gelegen gebieden met een Bosnisch-Servische meerderheid. De Bosnische Serviërs wensten deze gebieden met elkaar te verbinden om vervolgens aansluiting bij Servië te zoeken. Etnische zuivering en genocide waren in de ogen van de Servische milities de meest doelmatige manier om dat te bereiken. Kroaten en Moslims riepen vervolgens op 3 maart 1992 de onafhankelijke staat Bosnië uit.

De oorlog in Bosnië begon op 2 april 1992 met een aanval van Servische milities op de Moslimbevolking van de Noord-Bosnische stad Bijeljina. Enkele dagen later schoten Servische scherpshutters in de Bosnische hoofdstad Sarajevo op de deelnemers aan een vredesdemonstratie. De artillerie van het JNA begon dezelfde avond haar beschietingen op Sarajevo. Een dag later, op 6 april 1992, erkenden de EG en de VS de onafhankelijkheid van de republiek Bosnië. Het door Serviërs gedomineerde federale parlement in Belgrado riep vervolgens op 27 april 1992 de nieuwe Federale Republiek Joegoslavië (FRJ: Servië en Montenegro) uit.

De Bosnische Serviërs vormden zeker niet de enige bedreiging voor de vrede in Bosnië. De Bosnische Kroaten zochten namelijk vanaf januari 1993 aansluiting bij Kroatië, stapten uit de Bosnische regering en vielen eenheden van de Moslimstrijdkrachten aan. De humanitaire hulpverlening werd hierdoor extra gehinderd. Militairen van alle partijen namen regelmatig hulpkonvoeien onder vuur. De Bosnische Kroaten waren eind 1993 vooral door hun grote verliezen bereid tot een staakt-het-vuren met de Moslims. Onder druk van de VS richtten de Moslims en de Bosnische Kroaten op 10 mei 1994 de Moslim-Kroatische Federatie (MKF) op. De overeenkomst van 10 mei voorzag onder meer in de demilitarisering van Mostar, waar Moslims en Kroaten stelling tegenover elkaar hadden genomen op de oevers van de rivier de Neretva, die de stad doorsneed. De Europese Unie (EU) zou vanaf 23 juli 1994 het bestuur van de stad onder leiding van de Duitser H. Koschnik op zich nemen.

Het mandaat en de taken van de WEU-operatie in Mostar

Het tijdelijke Europese bestuur in Mostar behoefde geen mandatering van de Veiligheidsraad. Hetzelfde gold voor de vorming van de *Unified Police Force Mostar* (UPFM), die uit Moslimagenten en Kroatische agenten zou gaan bestaan. De EU besteedde de oprichting en begeleiding van de UPFM uit aan de West-Europese Unie (WEU). De WEU-lidstaten en drie geassocieerde landen boden samen 181 agenten aan: *Task Force Mostar*. De WEU-operatie liep tot 30 september 1996, toen de *United Nations International Police Task Force* (UNIPTF) de taken overnam.

Het Nederlandse aandeel aan de WEU-operatie in Mostar

De Nederlandse regering besloot op 1 juli 1994 om vijftien marechaussees beschikbaar te stellen, terwijl Nederland in de persoon van kolonel J. Meijvogel van de Koninklijke Marechaussee (KMar) ook de commandant van de internationale WEU-politiemacht leverde. Meijvogel vertrok tezamen met enkele buitenlandse collega's op 23 juli 1994 naar Mostar om de situatie te verkennen. Hij moest de internationale WEU-politiemacht opzetten, een begin maken met de vorming van de UPFM en Koschnik adviseren op het gebied van de openbare orde. De internationale politiemacht had overigens op lokaal niveau geen uitvoerende bevoegdheden: zij kon de Kroatische en Moslimagenten slechts adviseren bij hun werkzaamheden. De WEU-agenten waren daarnaast verantwoordelijk voor de bescherming van VIP's, het bewaken van 'risicovolle' gebieden, het uitvoeren van patrouilles en het opsporen van vermiste personen. De nadruk lag in de praktijk echter op het verenigen van de twee lokale politiekorpsen. Het politiekorps van Mostar had in het verleden vooral uit Serviërs bestaan. De Moslimagenten en Kroatische agenten hadden dan ook weinig of geen ervaring: ze waren in feite militairen in politie-uniform.

Kolonel Meijvogel had in de beginfase grote problemen om de toegezegde WEU-agenten daadwerkelijk in Mostar te krijgen. In oktober 1994 waren er pas honderd aanwezig, van wie vijftien Nederlanders. Twee Nederlandse kwartiermakers waren begin september 1994 vertrokken. Elf collega's volgden op 20 september, de laatste twee arriveerden in oktober en november. De internationale politiemacht was in juni 1995 uitgegroeid tot 152 agenten uit tien landen. Kolonel P.K.J. Lambrechtse nam op 2 juli 1995 de taken van Meijvogel over. De inspanningen van de WEU in Mostar wierpen weinig vruchten af; een echt verenigd lokaal politiekorps kwam niet van de grond. Dertien marechaussees keerden op 24 september 1996 terug naar huis, twee collega's bleven tot 31 oktober 1996 om de UNIPTF wegwijs te maken. Kolonel Lambrechtse was van 30 september tot medio december 1996 tevens adviseur van IFOR met betrekking tot Mostar.

Literatuur

Goede, L. de. "Mostar: het Berlijn van Bosnië". *Monitor*, I-1 (1996) 16-17.